

DE MACHINE DE MENS. DE VISIONAIRE KUNSTEN VAN KRIS VERDONCK

Kan een robot Beckett opvoeren? Dat is de artistieke vraag waarmee Kris Verdonck tegenwoordig opstaat en naar bed gaat. Terwijl het Vlaamse theater zich onledig houdt met discussies over repertoire spelen zoals het bedoeld is, blik de Brusselse kunstenaar liever vooruit. Al tien jaar onderzoekt hij de verhouding tussen mens en machine. En dat is meer dan spelerei. Begin 2009 werd Verdonck genomineerd voor de Vlaamse Cultuurprijzen, in augustus schopte zijn productie *END* het tot op het Theaterfestival.

END was in mei 2008 eigenlijk nog maar de eerste theatervoorstelling van Verdonck. En theater is dan nog een groot woord. Op het toneel zie je acht figuren die telkens opnieuw van rechts naar links, tegen de leesrichting, een eindeloze gang gaan, elk in hun baan. Eén sleept een *body bag* voort, een ander worstelt met een zich terugtrekkend touw. In de lucht zwemt een derde performer al ploeterend aan een moeizaam schuivende hangmachine naar de overkant. Zweet, puffen, lijden. Het is één repetitieve strijd met de zwaarte van de dingen. De betekenisloosheid van al dat sleuren maakt het allemaal Sisyphusarbeid. Alleen blijkt de hel van deze figuren er een van vandaag: doorlopend dwarrelt over het toneel zwart snipperstof neer, als de *fall-out* na een kernoorlog. "Postapocalyptisch" is dan ook het meest gebruikte woord voor *END*. Zo dramt acteur Johan Leysen in een schuivend radiohokje een lijstje af van alle mogelijke wereldeindes genoemd in de studie *The Final Century* van de Britse astronoom Sir Martin Rees. Het maakt *END* gitzwart. Dit is ongeveer wat Beckett, Verdoncks grote inspiratiebron, geschreven zou hebben na Tsjernobyl: een cyclische, daarom absurde toestand van naïeve zielen in een wereld die zichzelf naar de verdoemenis, de totale uitzichtloosheid heeft gewerkt. Een gemechaniseerde wereld, kortom.

Eerder dan theater is *END* dan ook, door zijn gebrek aan verloop, een installatie met theatrale kenmerken. Dramatiek is repetitiviteit geworden, het visuele plaatje primeert. En elke beweging gebeurt binnen een strikt voorgeprogrammeerd kader. Wat Verdonck daarin boeit, viel ook al te zien in *I/II/III/IIII*, de dansperformance waarmee hij in 2007 voor het eerst de grote zaal betrad.

Vier vrouwen dansen, maar in de lucht. Ze stijgen en dalen traag, of schieten ineens omhoog. Ze wentelen, zakken dan tegen de grond als een lappenpop. De dansers hangen aan een kabel die bovenaan, onzichtbaar, bevestigd is aan een schuivende machine in een vaste rail. Eerst krijgen we een solo, dan een duo, daarna volgen op dezelfde wijze danseres nummer drie en vier. Telkens wordt precies dezelfde choreografie uitgevoerd: herhaling en bijna wiskundige toevoeging zijn de basisprincipes.

Maar gek is het hoe sensueel en poëtisch die vooraf gestuurde toestand uitvalt op het toneel. Je ziet een waaier aan metaforen: wiekende engelen, ballet in obstructie, marionetten die tot leven komen, hangende hompen vlees aan een haak. Wat Verdonck boeit, is niet alleen hoe pure esthetiek ontstaat binnen droge mechaniek, maar ook wat die vorm vertelt over de mens van vandaag. Als halve technologische prothese komt net zijn menselijkheid extra uit de verf: zijn strijd voor de meest minimale vrijheid en zelfexpressie, op eigen levenskracht tegen de voorprogramming. Die bijzondere spanning is de kern van Verdoncks werk. Bloed tegen staal, adem tegen kilte, trekkende spier tegen strakke kabel. Mens tegen machine.

Kris Verdonck (° 1974) bekwaamde zich in theater aan het Rits en in beeldende kunst aan het HISK. Daarnaast volgde hij nog een opleiding architectuur. Het maakt van hem een "multidisciplinair" kunstenaar pur sang: iemand die verschillende media niet zomaar naast elkaar zet, maar de ene discipline doordenkt volgens principes uit de andere. Dat zag je al bij de beeldende installaties waarmee hij zich sinds de eeuwwisseling begon te manifesteren in het podiumkunstenircuit. Na enkele aparte projecten op het internationaal gerenommeerde Kunstenfestivaldesarts (vanaf 2003), bracht Verdonck in 2005 een vijftal installaties samen in *II*, een parcours onder de vleugels van onder meer het Toneelhuis.

In een eerste kamer kreeg je een beschermende bril om te weerstaan aan de sterkst mogelijke lichtbron die in een kleine kubus te concentreren valt (een speciale creatie van Philips Lightning), terwijl van de Duitse theaterauteur Heiner Müller teksten weerklonken als na een atoomoorlog. In een andere kamer kon je je vergapen aan een bijna bezwerend duet, waarbij een man drie meter

boven de grond traag rond zijn als tolde op een onzichtbare stoel, en een vrouw zich steeds anders aan hem moest vastklampen om de zwaartekracht te weerstaan.

Dans, theater, technologie en beeldende kunst: Verdonck heeft er een bijna natuurlijke feeling voor. Hij concentreert ze tot één enigmatisch tableau (een acteur in een kubus water, een liggende vrouw tussen de honderd spijlen van een soort spijkerbed, een man met een donkere bol over zijn kop, die "kijkt" door middel van auditieve signalen), maar dat tableau spreekt wel heel concreet je zintuigen aan. Met licht, met trillend geluid, soms zelfs met geur. Hier dus niet de abstracte, conceptuele opzet van veel ander "hybride" werk. Met zijn eerste installaties verwijst Verdonck eerder naar een traditie van middeleeuwse freakshows en romantische rariteitenkabinetten.

Tegelijk is er aan zijn werk iets heel profetisch en visionairs, iets sterk futuristisch. Je ziet er het ochtendgloren in van een nieuw technologisch tijdperk, waarin we cyborgs kunnen worden met ingeplante chips en waarin robots nog nauwelijks van ons zullen verschillen. Dat alles heeft te maken met het belang van "het object" in wat Verdonck doet. Vaak komt dode materie tot leven, en krijgen machines menselijke eigenschappen. Zo bestaat de solo *Dancer #1* louter uit een hangende slijpschijf waarin een L-vormig stuk ijzer is bevestigd. Als de stroom aangaat, krijg je een mooie, wilde dans die de machine zelf in de soep draait. *Dancer #2* is dan weer een naakte verbrandingsmotor die Verdonck laat draaien en stomen als een beest met een eigen wil. Het is meer dan louter spel, zeker waar er een menselijk individu onderhevig is aan de invloed van die mechanische objecten. Zoals in de installatie *Heart*, waarin een vrouw op elke vijfhonderdste slag van haar hart door een kabel tegen de muur wordt gesmakt. Voor Verdonck gaat het om een gebalde expressie van deze tijd, en van hoe die evolueert in zijn groeiende afhankelijkheid van technologie.

"De invloed van machines op het lichaam van acteurs is er ook in de realiteit. Heel Europa zit stil voor zijn computers, als konijnen in een lichtbak. Ik ben daar niet voor of tegen, ik stel dat vast. Maar als je zo'n relatie mens-machine op scène zet, wordt het wel heel confronterend. In het Westen kunnen wij daar niet mee om, omdat we door de geschiedenis enkel slechte robots hebben verbeeld. Wij zijn altijd tegen machines geweest. De Japanse cultuur kent ook goeie robots, en daarom zijn ze niet bang van pakweg buitenbaarmoederlijk leven. Zij zien daar alleen het positieve van, terwijl wij niet weten wat we met klonen aanmoeten. Mijn personages zijn van dat systeem een gevolg."

Een nieuwe stap in dat onderzoek naar de vloeibare grenzen tussen mens en machine zet Verdonck in *Actor #1*, zijn jongste creatie. Hij wil erin onderzoeken of een robot ook kan liegen, of hij met andere woorden ook kan acteren. Het machinale object zal van Beckett *Lessness* brengen: een prozatekst waarin zinnen volgens bijna wiskundige principes door elkaar zijn gemixt, tot een chaos van betekenis. Wordt het een installatie of een voorstelling? In het geval van Kris Verdonck is dat een irrelevante vraag. *Actor #1* wordt gewoon een zoveelste artistieke uitdrukking die onze zich steeds verder ontwikkelende verovering van de ongreepbare wereld rondom ons via technologische reproductie aan de orde stelt. Wat Kris Verdonck daarbij onderscheidt van de wetenschapper, is zijn *verbredende* waaier van potentiële interpretaties, plus de esthetische drang van zijn vormkeuzes. Onze slotsom is het gevoel waarmee je uit elk van zijn installaties of voorstellingen komt: als er over twintig jaar nog kunstenaars bestaan, zal deze artiest een van hen zijn.

WOUTER HILLAERT

Zie www.margaritaproductions.be